

<https://doi.org/10.19195/2658-1310.28.4.1>

Volodymyr Shvets

ORCID: 0000-0002-9940-689X

Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki

shwe@ukr.net

Pandemia na Ukrainie. Wyniki autorskiego badania ankietowego

Artykuł nadesłany: 15.07.2022; **artykuł zaakceptowany:** 2.11.2022

Kody klasyfikacji JEL: C12, C81, I18, M48

Słowa kluczowe: ankieta, COVID-19, pandemia, przedsiębiorstwa, studenci, sytuacja nadzwyczajna, Ukraina

Abstrakt

Artykuł poświęcony jest pandemii na Ukrainie wywołanej przez wirus SARS-CoV-2. Celem pracy jest analiza wyników badania studentów na temat pandemii opartego na autorskim kwestionariuszu. W artykule przedstawiono kwestie organizacji badania, przeprowadzono analizę osobistego i psychologicznego postrzegania pandemii przez respondentów, oceniono środki legislacyjne i wykonawcze stosowane na Ukrainie w celu ograniczenia pandemii i przeciwdziałania jej rozprzestrzenianiu się. Respondentami w badaniu byli studenci kierunku rachunkowość i podatki na Wydziale Ekonomicznym Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki. Spojrzenie studentów tej specjalności jest ważne, ponieważ w przyszłości będą oni dostarczać informacji potrzebnych do podejmowania decyzji podmiotom gospodarczym, co jest istotne w sytuacjach kryzysowych. Ankieta pisemna została przeprowadzona zdalnie po drugim miesiącu trwania pandemii. Kwestionariusz zawierał dwanaście pytań dotyczących postrzegania pandemii i sposobów jej przezwyciężenia. Wyniki badania zostały przeanalizowane w świetle wydarzeń następujących w ciągu roku po przeprowadzeniu badania. Wartością doświadczenia badawczego jest możliwość porównania wyników badania z późniejszymi wydarzeniami i działaniami naprawczymi rządu prowadzącymi do ograniczenia negatywnych skutków pandemii i innych zagrożeń w przyszłości.

Pandemic in Ukraine: Results of the author's survey

Keywords: survey, COVID-19, pandemic, enterprises, students, emergency situation, Ukraine

Abstract

The article is devoted to the pandemic in Ukraine caused by the SARS-CoV-2 virus. The purpose of the study is to analyze the results of a student survey regarding the pandemic, based on the author's questionnaire. The organization of the survey is presented, an analysis of the respondents' personal and psychological perceptions of the pandemic is carried out, legislative and executive measures in Ukraine to limit and prevent the spread of the pandemic are evaluated. Respondents to the survey were students of the Faculty of Economics at Ivan Franko National University of Lviv, specialty accounting and taxation. The vision of the students of this specialty is important, because in the future they will provide information necessary for management decisions of business entities, which is crucial in crisis situations. The written survey was conducted remotely after the second month of the pandemic. The questionnaire comprised 12 questions regarding the perspectives on the pandemic and ways to overcome it. The results of the survey were analyzed based on the following events during the year following the survey. The value of the research experience is that the results of the survey can be compared with subsequent events and government corrective actions to reduce the negative effects of the pandemic and other threats in the future.

Wprowadzenie

Sytuacje kryzysowe komplikują życie i działalność ludzi w każdym kraju świata. Są one trudne do przewidzenia i prognozowania. Sytuacje kryzysowe są jednak wskaźnikami monitorowania systemów zarządzania w różnych sferach działalności człowieka. Stan zagrożenia spowodowany rozprzestrzenianiem się COVID-19, najpierw w Chinach, a później na całym świecie, stał się atrakcyjnym tematem badawczym wśród uczonych i praktyków w 2020 roku. Na Ukrainie, gdzie prawie do marca 2020 roku nie było systematycznych przepisów dotyczących sytuacji nadzwyczajnych¹, rozwój ram prawnych rozpoczyna się w trakcie pandemii².

Celem artykułu jest analiza wyników badania ankietowego. Osiągnięcie tego celu wymaga wykonania kilku zadań: organizacji badania autorskiego, analizy osobistego i psychologicznego postrzegania pandemii, oceny środków ustawodawczych i wykonawczych na Ukrainie stosowanych w celu ograniczenia pandemii i przeciwdziałania jej rozprzestrzenianiu się; oceny profesjonalnego postrzegania pandemii przez przyszłych specjalistów, analizy wizji przyszłej walki z pandemią. Respondentami badania eksperckiego byli studenci kierunku rachunkowość i podatki na Wydziale Ekonomicznym Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki. Wybór studentów tej specjalności związany jest z określonym obszarem informacyjnego wspomagania podejmowania decyzji zarządzających przez podmioty gospodarcze. W końcu to biznes jest najbardziej nara-

¹ <https://www.kmu.gov.ua/npas/5390215> (dostęp: 26.03.2020).

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2018-%D0%BF> (dostęp: 26.03.2020).

żony na ryzyko pandemii, a jego praca jest wskaźnikiem sytuacji w całym kraju. W proponowanym badaniu postawiono hipotezę, że wyniki ankiety autorskiej, z jednej strony, i analiza zdarzeń, z drugiej, stanowią podstawę informacyjną metodologii analizy sytuacji nadzwyczajnych, takich jak pandemia spowodowana rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2.

1. Teoretyczny aspekt badań

Ze względu na to, że w momencie rozpoczęcia pandemii brakowało naukowych modeli teoretycznych dotyczących postępowania w sytuacji pandemicznej oraz praktycznego doświadczenia w jej zwalczaniu (Shvets, 2020), jedynie retrospektywna analiza sytuacji może dać odpowiedzi na pytania związane z pandemią. Taka analiza wymaga informacji o związkach przyczynowo-skutkowych pomiędzy aktualnymi zjawiskami a procesami wywołanymi przez pandemię, które mogą pojawić się dopiero z co najmniej rocznym opóźnieniem. Uniemożliwiło to szybkie rozwiązanie kwestii zakończenia pandemii, która doprowadziła do śmierci ponad 1,7 mln ludzi na naszej planecie³. Jednocześnie, aby skutecznie wykorzystać potencjał analizy systemowej w walce z pandemią, wskazane jest zastosowanie jednej z terenowych metod badawczych — badania ankietowego. Wyniki badań przyczynią się w przyszłości do prognozowania skutecznych działań eliminujących skutki takich sytuacji kryzysowych jak pandemia. Naszym zdaniem konieczność stosowania badań ankietowych wśród studentów w sytuacjach kryzysowych uzasadniona jest potrzebą określenia związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy postrzeganiem sytuacji kryzysowych a ich skutkami w celu przewidywania ich rozwoju i konsekwencji społeczno-gospodarczych. Zastosowanie takiego badania wraz z późniejszą analizą wyników pozwoli na stworzenie bazy informacyjnej do podjęcia działań prewencyjnych wobec ewentualnych zagrożeń w przyszłości.

2. Metodologia badań

Do ustalenia realności przewidywań respondentów i ich propozycji działań w sytuacji pandemii wykorzystano metody dialektyki, analizy porównawczej i retrospektywnej. Badania pokazały, na ile realistyczne były poglądy badanych studentów Uniwersytetu Lwowskiego dotyczące rozwoju wydarzeń związanych z pandemią. W szczególności są to kwestie organizacji procesu edukacyjnego, sposobów przeciwdziałania pandemii przez państwo w dziedzinie zdrowia i gospodarki. Procedura organizacji badania autorskiego składała się z dwóch etapów. W pierwszym etapie stworzono ankietę, w drugim — przeprowadzono badania. Kwestionariusz

³ <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3338373-sist-oblastej-ukraini-u-cervonij-karantinnij-zoni.html> (dostęp: 25.10.2021).

zawierał dwanaście pytań i wariantów odpowiedzi związanych z pandemią (tabela 1). Jak wynika z danych zawartych w tabeli 1, studenci zostali poproszeni o zaznaczenie wariantów odpowiedzi najbardziej zgodnych ze swoimi przekonaniem i odczuciami na temat postrzegania sytuacji kryzysowych związanych z pandemią oraz podjętych środków bezpieczeństwa i konsekwencji ich wpływu zarówno na proces kształcenia, jak i dalszą rolę specjalistów z dziedziny rachunkowości i podatków w sytuacjach kryzysowych. W badaniu autorskim wzięło udział 128 studentów Wydziału Ekonomicznego Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki. Respondentami byli studenci studiów stacjonarnych w wieku od 17 do 22 lat.

Tabela 1. Pytania i warianty odpowiedzi do ankiety dotyczącej pandemii w maju 2020 r.

№	Pytania	Opcje odpowiedzi
1	Jakie uczucia wzbudzało w tobie miasto bez ludzi podczas pandemii?	1. Przygnębienie i przerażenie 2. Poczucie pustki 3. Ciekawość 4. Szczęście
2	Czy widziałeś(-aś) na własne oczy pacjentów z COVID-19?	1. Tak 2. Nie 3. Być może
3	Jak oceniasz zamknięcie sklepów, kawiarni i restauracji?	1. Uważam, że to było niezbędne 2. Oceniam to negatywnie 3. Sądzę, że podjęto zbyt wiele środków ostrożności
4	Czy Ukraina potrzebuje specjalnej regulacji prawnej dotyczącej środków ograniczających podczas pandemii?	1. Tak 2. Nie 3. Trudno powiedzieć
5	Czy uważasz, że nasz rząd podjął wystarczające działania, aby utrzymać dystans społeczny w pandemii?	1. Tak 2. Nie
6	Co jest konieczne, aby uratować gospodarkę i rząd przed kryzysem po pandemii?	1. Należy opracować rządowy plan ratowania gospodarki poprzez pożyczki preferencyjne 2. Trzeba przeznaczać pieniądze na ludność, aby poprawić budżety rodzinne i konsumpcję 3. Powinno się przydzielać środki przedsiębiorcom na ratowanie i tworzenie miejsc pracy
7	Jak pandemia wpłynęła na twoje finanse osobiste?	1. Moje możliwości finansowe się obniżyły 2. Pojawiły się nowe pomysły dotyczące zarabiania pieniędzy i perspektyw zawodowych 3. Nic się nie zmieniło
8	Jaką formę nauczania uważasz za najbardziej efektywną dla siebie?	1. Tradycyjny, prawdziwy wykład 2. Wykład przez Zoom, Moodle, MS Teams 3. Lektura podręcznika
9	Jak pandemia wpłynie na pracę księgowych i biegłych rewidentów?	1. Zwiększy się ilość prac księgowych 2. Zwiększy się ilość pracy analitycznej 3. Nie widzę znaczących zmian

10	Co zrobisz, aby uniknąć ryzyka przyszłych epidemii?	1. Zaszczepię się 2. Kupię polisę ubezpieczeniową 3. Więcej zainwestuję w swoje zdrowie i uniknę kontaktu z chorymi
11	Czy musisz się zbadać na obecność wirusa, jeśli ktoś z mojego otoczenia miał kontakt z chorymi?	1. Oczywiście, że tak 2. Nie, ale muszę zastosować więcej środków zapobiegawczych 3. Tylko, jeśli wystąpią gorączka i osłabienie
12	Czy istnieje potrzeba zamknięcia publicznego dostępu do parków i lasów w przypadku pandemii?	1. Tak 2. Nie 3. Nie wiem

Źródło: opracowanie własne.

Drugi etap organizowania autorskiej ankiety w warunkach kwarantanny mógł odbyć się tylko online. Ankieta została wysłana na adresy mailowe studentów pod koniec kwietnia i w pierwszym tygodniu maja 2020 roku, czyli w drugim miesiącu od ogłoszenia pandemii na Ukrainie.

3.1. Analiza osobistego i psychologicznego postrzegania pandemii

Do analizy osobistego i psychologicznego postrzegania pandemii z kwestionariusza w tabeli 1 wykorzystano wyniki odpowiedzi na trzy pierwsze pytania. Najbardziej właściwe jest przedstawienie i podsumowanie wyników badania w formie tabel (tabele 2–4). Jak wynika z danych zawartych w tabeli 2, największa liczba badanych studentów (72 osoby) wyraziła uczucie pustki. Druga co do wielkości grupa studentów (33 osoby) określiła swoje wrażenie pustego miasta podczas pandemii jako przygnębiające i przerażające. Trzecia co do wielkości grupa (23 osoby) stwierdziła, że jest to interesujące. Żaden z respondentów nie uznał miasta w czasie pandemii za takie, w którym ludzie czują się szczęśliwi.

Tabela 2. Odpowiedzi respondentów na pytanie „Jakie uczucia wzbudzało w tobie miasto bez ludzi podczas pandemii?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Przygnębenie i przerażenie	33	25,78
2	Poczucie pustki	72	56,25
3	Ciekawość	23	17,97
4	Szczęście	-	-
	Ogółem	128	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Takie wyniki ankiet wskazują na adekwatną reakcję studentów na sytuację nadzwyczajną w mieście, która nie zapowiada niczego dobrego. Na pytanie o oso-

biste doświadczenia z COVID-19, czyli spotkania z prawdziwymi pacjentami, tylko pięciu respondentów odpowiedziało twierdząco (tabela 3).

Tabela 3. Odpowiedzi respondentów na pytanie „Czy widziałeś(-aś) na własne oczy pacjentów z COVID-19?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Tak	5	3,91
2	Nie	107	83,59
3	Być może	16	12,50
	Ogółem	128	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z tabeli 3, wśród badanych studentów większość (107 respondentów) odpowiedziała „Nie” na pytanie: „Czy widziałeś(-aś) na własne oczy pacjentów z COVID-19?”, zaś 16 respondentów wybrało odpowiedź „Być może”. Przy ocenianiu wyników badania ze szczytu pandemii na Ukrainie konieczne jest przedstawienie statystyk porównawczych dotyczących rozprzestrzeniania się chorób. Jeśli na przykład 25 kwietnia 2020 roku na Ukrainie na COVID-19 zapadło 477 osób (od początku pandemii — 7647)⁴, to 25 października 2021 r. było 14 634 nowych przypadków COVID-19, a przez cały czas trwania pandemii na Ukrainie zachorowało 2 784 039 osób (2 380 374 osoby wyzdrowiały, 64 202 osoby zmarły i wykonano 14 021 250 testów PCR). Oznacza to, że w ciągu półtora roku na Ukrainie liczba nowych przypadków COVID-19 wzrosła trzydziestokrotnie w porównaniu z czasem, w którym przeprowadzono ankietę. Zatem w momencie przeprowadzania badania tylko 3,91% studentów faktycznie widziało pacjentów z COVID-19.

Odpowiedzi na pytanie o przemyślenia studentów dotyczące zamknięcia zakładów gastronomicznych i produkcyjnych przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Odpowiedzi respondentów na pytanie „Jak oceniasz zamknięcie sklepów, kawiarni i restauracji?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Uważam, że to było niezbędne	107	83,59
2	Oceniam to negatywnie	8	6,25
3	Sądzę, że podjęto zbyt wiele środków ostrożności	13	10,16
4	Ogółem	128	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z tabeli 4, zdecydowana większość studentów (83,59%) uważa, że zamykanie sklepów, restauracji i zakładów przemysłowych jest koniecznym

⁴ <https://www.rbc.ua/ukr/news-1587745753.html> (dostęp: 25.04.2020).

działaniem władz. Jednocześnie 6,25% respondentów ma negatywny stosunek do zamykania lokali gastronomicznych i zakładów produkcyjnych. Ważnym argumentem przemawiającym za ich oglądem sytuacji jest to, że małe i średnie firmy bardzo ucierpiały i trudno będzie im wznowić pracę. Przecież wielu przedsiębiorców prowadziło kawiarnie, restauracje czy kluby nocne w wynajmowanych lokalach i po prostu nie mogło płacić czynszu bez ich funkcjonowania. Trzecia grupa respondentów (10,16%) uważa, że podjęto zbyt wiele środków zapobiegawczych jak na funkcjonowanie ukraińskiej gospodarki, która nie jest zbyt stabilna pod względem finansowym. Oczywiście wstrzymanie produkcji nie jest najlepszym rozwiązaniem w walce z pandemią. Przecież większość producentów może stracić swoją niszę na rynku krajowym lub regionalnym i nie odbudować jej w pewnym segmencie produktów i usług. Skuteczniejszym rozwiązaniem jest przejście na tryb zdalny podczas kwarantanny, co pozwala na zachowanie miejsc pracy i niszy na rynku.

3.2. Ocena działań władz ustawodawczych i wykonawczych prowadzonych w celu zwalczania pandemii

Kwestia oceny działań władzy ustawodawczej i wykonawczej w zakresie zwalczania pandemii jest ważna z dwóch powodów. Po pierwsze, realia pandemii wykazały nieprzygotowanie systemu zarządzania administracyjnego na Ukrainie do realizacji podstawowych zadań związanych z rozprzestrzenianiem się wirusa. W szczególności wynika to z braku kompleksowego wsparcia regulacyjnego dla wdrożenia i funkcjonowania mechanizmu stosunków społeczno-gospodarczych w sytuacji kryzysowej na Ukrainie od początku pandemii (12 marca 2020 r.). Po drugie, w tym czasie nie nastąpiły realne zmiany w ramach regulacyjnych zgodnie z deklarowanym postępowaniem integracji europejskiej. Od początku realizacji umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską zrealizowano jedynie 37% zadań zaplanowanych na 2019 rok⁵. Celowość wprowadzenia środków restrykcyjnych w kontekście badania autorskiego przedstawia tabela 5.

Tabela 5. Odpowiedzi respondentów na pytanie „Czy Ukraina potrzebuje specjalnej regulacji prawnej dotyczącej środków ograniczających podczas pandemii?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Tak	100	78,13
2	Nie	3	2,34
3	Trudno powiedzieć	25	19,53
	Ogółem	128	100,00

Źródło: opracowanie własne.

⁵ <https://www.unn.com.ua/uk/news/1855643> (dostęp: 3.03.2020).

Jak wynika z tabeli 5, zdecydowana większość respondentów (78,13%) uważa, że Ukraina potrzebuje specjalnej regulacji prawnej dotyczącej środków łagodzących skutki pandemii. Prawna regulacja sytuacji nadzwyczajnych umożliwia przecież natychmiastową reakcję na pojawiające się zagrożenia, a tym samym dostosowanie działań struktur państwowych, społecznych i biznesowych do nowych warunków. Nie tylko zapewni to żywotną działalność całego społeczeństwa, lecz także stanie się czynnikiem stabilizującym i uspokajającym obywateli państwa. Tylko trzech (2,34%) respondentów stwierdziło, że uważa za zbędne specjalne ustawy regulujące środki restrykcyjne w ramach kwarantanny. Zaś 19,53% badanych studentów wybrało odpowiedź „Trudno powiedzieć”. Oceniając działania władz Ukrainy w czasie pandemii, warto zwrócić uwagę na ich pozytywne stanowisko w zakresie wykorzystania doświadczeń krajów Unii Europejskiej (dalej: UE). Takie działania mają większą szansę na sukces w walce z pandemią poprzez działania profilaktyczne. Dlatego działania administracyjne w związku z zagrożeniem pandemią były prowadzone na Ukrainie na wzór działań krajów UE. Głównym celem tych działań było zmniejszenie ryzyka rozprzestrzeniania się wirusa poprzez zwiększenie dystansu społecznego, czyli wprowadzenie ograniczeń w przemieszczaniu się ludzi i ich koncentracji na ograniczonym obszarze (w pomieszczeniach zamkniętych). Ograniczenia te dotyczyły przewozu osób, lokali gastronomicznych, stacjonarnych sieci handlowych. Zakazane były zgromadzenia ludzi w związku ze spektakularnymi wydarzeniami i akcjami masowymi. Działania te przyczyniły się do tego, że ludność Ukrainy nie została znacząco dotknięta pandemią.

Ankieta dotycząca adekwatności środków dystansu społecznego podjętych przez rząd w czasie pandemii wykazała, że większość respondentów popiera wprowadzenie środków restrykcyjnych (tabela 6).

Tabela 6. Odpowiedzi respondentów na pytanie „Czy uważasz, że nasz rząd podjął wystarczające działania, aby utrzymać dystans społeczny w pandemii?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Tak	80	62,5
2	Nie	48	37,5
	Ogółem	128	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z tabeli 5, odpowiedzi badanych studentów są następujące: 80 osób (62,5%) odpowiedziało twierdząco, a 48 respondentów (37,5%) odpowiedziało „Nie”, a wśród krytyki działań rządu zauważono, że nie uwzględniono niektórych ograniczeń (dwie osoby). Pomimo pozytywnych działań władz Ukrainy, które podjęły podobne środki jak wysoko rozwinięte kraje UE, na Ukrainie działaniom tym towarzyszy pojawienie się nowych problemów o synergicznym działaniu. Na przykład problemy ograniczeń w przewozach pasażerskich wymagają specjalnego podejścia do organizacji transportu osób w czasie epidemii. Głównym zadaniem sto-

sowania środków ograniczających w przewozie osób jest minimalizacja kontaktów między pasażerami oraz między kierowcą a pasażerami. Jeśli rozwiązanie pierwszego problemu zaczęło się od wprowadzenia ograniczeń liczby pasażerów (najpierw do 10 osób, później o połowę miejsc), to nie podjęto żadnych drastycznych środków ograniczających kontakt kierowcy z pasażerem, poza stosowaniem masek ochronnych i rękawic higienicznych⁶, choć praktyka światowa potwierdza, że wirus najczęściej przenosi się przez banknoty. Wróćmy do pierwszych konsekwencji działań restrykcyjnych. Przede wszystkim jest to zapaść komunikacyjna, która doprowadziła do uniemożliwienia dojazdu pracowników do miejsc pracy, a tym samym groziła gospodarce recesją. Sami przewoźnicy również wpadli w strefę zagrożenia bankructwem, tracąc poprzedni poziom rentowności, a kierowcy znajdują się w epicentrum ryzyka zakażenia poprzez transakcje gotówkowe, z których, w przeciwieństwie do kierowców w UE, nie są jeszcze zwolnieni (karty płatnicze zapobiegają rozprzestrzenianiu się wirusa poprzez gotówkę). Oznacza to, że kopiowanie najlepszych praktyk UE i USA bez rzeczywistych reform nie może być kluczem do sukcesu w przezwyciężeniu pandemii lub w innych sytuacjach kryzysowych.

Pytanie o to, jak rząd powinien opracować plan ratowania gospodarki przed skutkami pandemii, wywołało żywą dyskusję, podczas której przyszli specjaliści z zakresu rachunkowości i podatków przedstawili swoją wizję rozwiązania problemu, tym samym odbiegli od zasady wypełniania ankiety poprzez wybór najwłaściwszej odpowiedzi. Trzech respondentów wyraziło opinię, że wszystkie działania powinny być podejmowane przez rząd, a przynajmniej dwa z trzech (tabela 7). Ponadto jedna osoba nie uważała, że rząd powinien podjąć jakiegokolwiek działania.

Tabela 7. Odpowiedzi ankietowanych studentów na pytanie „Co jest konieczne, aby uratować gospodarkę i rząd przed kryzysem po pandemii?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Należy opracować rządowy plan ratowania gospodarki poprzez pożyczki preferencyjne	22	17,19
2	Trzeba przeznaczać pieniądze na ludność, aby poprawić budżety rodzinne i konsumpcję	25	19,53
3	Powinno się przydzielać środki przedsiębiorcom na ratowanie i tworzenie miejsc pracy	80	62,50
4	Nie wybrano żadnej odpowiedzi	1	0,78
Ogółem		128	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 7, 22 respondentów (17,19%) opowiedziało się za przezwyciężeniem kryzysu poprzez preferencyjne oprocentowanie kredytów. Jednocześnie część respondentów uważa, że konieczne jest

⁶ <https://tsn.ua/groshi/kabmin-rozshiriv-spisok-vidiv-torgivli-ta-diyalnosti-yaki-mozhut-pracyuvati-pid-chas-karantynu-1514748.html> (dostęp: 26.03.2020).

rozszerzenie zakresu świadczeń poprzez dopłaty bezpośrednie i zmniejszenie obciążeń podatkowych. Z kolei 25 osób, czyli 19,53% badanych studentów, uważa, że ważniejsze jest przeznaczenie środków dla ludności na poprawę budżetów rodzinnych i przywrócenie konsumpcji. Przecież przekazanie środków ludności spowoduje wzrost konsumpcji, co zachęci przedsiębiorców do zwiększenia podaży i ratowania miejsc pracy. Pozwoli to nie tylko zwiększyć podaż populacji, lecz także zmniejszyć psychologiczny lęk przed zakażeniami wirusowymi po zakończeniu kwarantanny. Większość badanych studentów (62,5%) preferowała trzecią opcję: „Powinno się przydzielać środki przedsiębiorcom na ratowanie i tworzenie miejsc pracy”. Oczywiście jest, że przedsiębiorcom nie tyle trudno będzie rozwijać biznes do poziomu sprzed pandemii, ile czasem w ogóle nie będą w stanie odtworzyć zajmowanej niszy. Co więcej, stanie się tak nie z ich winy, ale w wyniku podjętych przez władze środków zapobiegawczych i ograniczeń. Jednocześnie, zgodnie z decyzją rządu, podmioty gospodarcze zmuszone są do ponoszenia znacznych dodatkowych kosztów na dezynfekcję pomieszczeń i spełnienie warunków niezbędnych do wykonywania pracy lub świadczenia usług dla ludności. W przypadku wsparcia finansowego dla podmiotów gospodarczych istnieje jednak szereg trudności związanych z ewentualnym ryzykiem utraty środków w związku z możliwymi nadużyciami. Dlatego też realizacji działań mających na celu zapewnienie odpowiednio dużych środków finansowych powinny towarzyszyć szczegółowy opis warunków ich zapewnienia, podstawy prawne oraz sprawozdawczość z wykorzystania środków publicznych. Dotyczy to również tworzenia miejsc pracy kosztem środków budżetowych: z jednej strony zapewni to ludności miejsca pracy i siłę nabywczą, co pobudzi wzrost gospodarczy, ale z drugiej strony zwiększa ryzyko naruszeń z powodu niewłaściwego wykorzystania środków publicznych. Rząd Ukrainy zdecydował się na udzielanie preferencyjnych kredytów dla przedsiębiorców. Na dzień 25 października 2021 roku łączny wolumen tych kredytów wynosił ok. 67 mld hrywien. W sumie w ramach tego programu banki udzieliły 25 500 kredytów o wartości 66,9 mld hrywien. W szczególności: 36,92 mld hrywien kredytów antykrzysowych; 8,12 mld hrywien otrzymali przedsiębiorcy na cele inwestycyjne. Z kolei 21,92 mld hrywien zostało wydanych jako refinansowanie wcześniej otrzymanych kredytów.

3.3. Ocena profesjonalnego postrzegania pandemii przez przyszłych specjalistów

W kwestii oceny profesjonalnego postrzegania pandemii przez przyszłych specjalistów z zakresu rachunkowości i podatków zamieszczono przykładowe odpowiedzi na pytanie „Jak pandemia wpłynęła na twoje finanse osobiste?” (tabela 8).

Tabela 8. Odpowiedzi respondentów na pytanie „Jak pandemia wpłynęła na twoje finanse osobiste?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Moje możliwości finansowe się obniżyły	53	41,41
2	Pojawiły się nowe pomysły dotyczące zarabiania pieniędzy i perspektyw zawodowych	20	15,62
3	Nic się nie zmieniło	55	42,97
	Ogółem	128	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Z tabeli 8 wynika, że zmniejszyły się możliwości finansowe studentów. Tę odpowiedź wybrały 53 osoby, czyli 41,41% wszystkich badanych studentów. Drugą odpowiedź wybrało 20 osób (15,62%), które uważają, że stan zagrożenia pandemią dał im nowe pomysły na zarabianie pieniędzy i znalezienie możliwości wykonywania przyszłego zawodu. Trzecią odpowiedź wybrała najliczniejsza grupa badanych studentów — 55 osób (42,97%), które uważają, że nic się nie zmieniło pod wpływem pandemii w ich osobistym portfelu. Oceniając wyniki odpowiedzi na to pytanie, należy zauważyć, że zdecydowaną większość respondentów preferujących trzecią opcję stanowili studenci pierwszego roku. Na pierwszym roku studenci są jeszcze na etapie adaptacji i nie łączą nauki z pracą. Natomiast starsi studenci zaczynają szukać samodzielnych źródeł zarobkowania i łączyć naukę z pracą, dlatego charakteryzują ich dwie pierwsze opcje. Na Lwowskim Uniwersytecie Narodowym im. Iwana Franki prawie wszyscy studenci kierunku rachunkowości i podatki mają pracę od czwartego roku.

Kolejne pytanie w ankiecie związane jest bezpośrednio z procesem edukacyjnym respondentów, dotyczy form kształcenia wyższego i ich efektywności (tabela 9).

Tabela 9. Odpowiedzi respondentów na pytanie „Jaką formę nauczania uważasz za najbardziej efektywną dla siebie?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Tradycyjny, prawdziwy wykład	82	64,06
2	Wykład przez Zoom, Moodle, MS Teams	19	14,85
3	Lektura podręcznika	27	21,09
	Ogółem	128	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 9, zdecydowana większość respondentów preferuje tradycyjną formę wykładów w czasie rzeczywistym — 82 studentów (64%). Natomiast 27 osób (21,09%) uważa, że wygodniej jest pracować z podręcznikami, niż słuchać wykładów. Tylko 19 studentów, czyli 14,85% badanych, lubiło słuchać wykładów przez Zoom i MS Teams. Wyniki ankiety odzwierciedlają wartość prawdziwego wykładu w procesie nauczania oraz możliwość stosowania interaktywnych metod nauczania. Kształcenie na odległość ma wiele wad. Po pierwsze, jest to niemożność kontrolowania studentów, po drugie, istnieje ryzyko wystąpienia awarii technicznych, po trzecie trudno jest poczuć atmosferę, jaka panuje w sali wykładowej. Dlatego na przykład na Lwowskim Uniwersytecie Narodowym im. Iwana Franki w czasie pandemii zastosowano łączone nauczanie dyscyplin akademickich: wykłady — zdalnie, a ćwiczenia — w sali wykładowej.

Kolejne pytanie ankiety dotyczy wpływu pandemii na pracę księgowych i biegłych rewidentów (tabela 10). Naszym zdaniem kwestia ta jest istotna, gdyż wpływ pandemii może spowodować wzrost nieprzewidzianych przychodów dla niektórych firm i spadek przychodów dla innych.

Tabela 10. Odpowiedzi ankietowanych studentów na pytanie „Jak pandemia wpłynie na pracę księgowych i biegłych rewidentów?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Zwiększy się ilość prac księgowych	30	23,44
2	Zwiększy się ilość pracy analitycznej	44	34,37
3	Nie widzę znaczących zmian	53	41,41
4	Nie wybrano odpowiedzi	1	0,78
	Ogółem	128	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z tabeli 10, największa liczba przyszłych specjalistów w dziedzinie rachunkowości i podatków — 53 osoby (41,41%) — nie widzi istotnych zmian w pracy księgowych i biegłych rewidentów. Natomiast 44 osoby, czyli 34,37% respondentów, uważają, że wzrośnie analityczny charakter rachunkowości. Zaś 30 osób (23,44%) zauważyło wzrost obciążenia pracą w dziale księgowości. Oczywiście nie są to wyniki badania praktyków, którzy od jakiegoś czasu pracują w pandemii. Jest to jednak punkt widzenia aktywnych młodych ludzi, którzy postrzegają przyszły segment zawodowy swojej działalności z uwzględnieniem współczesnych realiów technologicznych. Analiza źródeł prawnych i naukowych odnoszących się do problemu sytuacji nieprzewidzianych wykazała, że zarówno podmioty gospodarcze, jak i organy wykonawcze stale borykają się z brakiem instrukcji (protokołów) dotyczących ich optymalnych działań ochronnych. Pandemia 2020–2022 po raz kolejny pokazała proaktywne działania praktyków, które niestety są wynikiem ich własnych prób i błędów. Dlatego wyniki badań studentów

w środowisku naukowym są podobne do decyzji praktyków w sytuacjach kryzysowych. A ponieważ terazniejszość charakteryzuje się obecnością jednej przestrzeni informacyjnej, rozwiązania te mają perspektywę realizacji. Jednocześnie zdarzenia związane z rozprzestrzenianiem się COVID-19 wykazały, jakie problemy występują w reagowaniu systemu poprzez głównych uczestników zdarzeń, czyli władze wykonawcze, banki, samorządy, podmioty gospodarcze oraz ludność. Główną przyczyną był brak instrukcji (protokołów) dla wszystkich instytucji, podmiotów gospodarczych i dla ludności. Nie dziwi więc, że rynek walutowy natychmiast zareagował na niepewność sytuacji. Panika ludności jest przecież nieodłącznym elementem towarzyszącym sytuacjom kryzysowym, a sektor bankowy jako pierwszy dostrzega skutki pandemii, jako że pośredniczy w operacjach rozliczeniowych związanych z zaopatrzeniem ludności w niezbędne dobra i usługi. Dlatego rola Narodowego Banku Ukrainy i jego szybka reakcja na takie sytuacje były niezwykle ważne. Jeśli wziąć pod uwagę poniższe wydarzenia, można stwierdzić, że starania Narodowego Banku Ukrainy o obniżenie stopy procentowej z 13% do 6% w 2020 roku rzeczywiście stały się cywilizowanym sposobem ratowania gospodarki. Jednocześnie pojawił się problem braku bankowych regulacji dotyczących księgowego i analitycznego wsparcia operacji rozliczeniowych w sytuacjach kryzysowych. Na przykład przy stosowaniu społecznych ograniczeń odległości w przewozie osób, lokalach gastronomicznych i stacjonarnych sieciach handlowych płatności gotówkowe nadal odgrywały negatywną rolę. W epicentrum ryzyka zakażenia poprzez transakcje gotówkowe są zarówno kierowcy, jak i kasjerzy, którzy są najbardziej realnymi nosicielami wirusów. Tymczasem płatności kartami płatniczymi zmniejszają ryzyko rozprzestrzenienia się wirusa poprzez użycie gotówki. W sytuacjach kryzysowych środki te powinny być zapewnione zarówno przez rząd, jak i Narodowy Bank Ukrainy. Jednak nawet konta księgowe na Ukrainie nie zawierają odpowiednich kodów kont⁷. Wprawdzie do 27 czerwca 2013 roku Plan Kont dla księgowości aktywów, kapitałów, pasywów i operacji gospodarczych przedsiębiorstw i organizacji przewidywał konto 75 „Przychody nadzwyczajne”, które zawierało dwa subkonta: 751 „Wyrównanie strat nadzwyczajnych” i 752 „Inne dochody nadzwyczajne”. W związku z tym subkonto 751 powinno odzwierciedlać pomoc publiczną (8 tys. hrywien) wypłaconą przez państwo w związku z wprowadzeniem pandemii. Jednak postanowieniem Ministerstwa Finansów Ukrainy nr 627 z dnia 27 czerwca 2013 roku rachunki te zostały zlikwidowane⁸. Podobnie tym samym zarządzeniem w 2013 roku zlikwidowano konto 99 „Wydatki nadzwyczajne”, które zawierało trzy subkonta: 991 „Straty z tytułu klęsk żywiołowych”, 992 „Straty z tytułu katastrof i wypadków spowodowanych przez człowieka” i 993 „Inne wydatki nadzwyczajne”. Pandemia pokazała błędność tych decyzji, które zdecydowanie wymagają rewizji i odpowiedniego

⁷ https://biz.censor.net/news/3295599/obsyag_vidanih_bankami_plgovih_kreditv_dlya_biznesu_dosyag_67_mlyardv (dostęp: 25.10.2021).

⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (dostęp: 30.05.2020).

odzwierciedlenia w systemie rachunkowości realiów sytuacji nadzwyczajnych. W szczególności wpływa to na proces uczenia się. Zdaniem studentów, gdyby wiedzieli o kontaktach awaryjnych, mogłoby to zmienić konfigurację wyników ankiety. Należy również zauważyć, że ważnym elementem regulacyjnym dla podmiotów gospodarczych jest obecność statutu, który powinien przewidywać działania podczas pandemii i innych sytuacji nadzwyczajnych. Takie statuty służyłyby jako protokół dla księgowych i organów podatkowych przy odzwierciedlaniu transakcji spowodowanych pandemią. Jak wynika z analizy statutów bankowych, zarządzaniu ryzykiem poświęcony jest osobny dział, ale nie jest on wyszczególniony w protokołach urzędników. Dotyczy to także polityki rachunkowości podmiotów gospodarczych, gdzie niestety problem sytuacji nadzwyczajnych nie został odpowiednio ujęty. Konsekwencje pandemii muszą być wykorzystane przez podmioty gospodarcze do sensownego uzupełniania poleceń dotyczących polityki rachunkowości, odzwierciedlających zmiany, jakie niosą ze sobą sytuacje nadzwyczajne w pracy księgowej i analitycznej, aby być na nie przygotowanym w przyszłości.

3.4. Analiza wizji przyszłej walki z pandemią

Wyniki ankiety eksperckiej przyszłych specjalistów dotyczącej wizji przyszłej walki z pandemią na Ukrainie zostały zawarte w trzech ostatnich pytaniach kwestionariusza (tabele 11–13).

Tabela 11. Odpowiedzi na pytanie „Co zrobisz, aby uniknąć ryzyka przyszłych epidemii?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Zaszczepię się	26	20,31
2	Kupię polisę ubezpieczeniową	9	7,03
3	Więcej zainwestuję w swoje zdrowie i uniknę kontaktu z chorymi	93	72,66
	Ogółem	128	100,00

Źródło: opracowanie własne.

Na pytanie o obiecujące sposoby uniknięcia niebezpieczeństw związanych z przyszłymi zagrożeniami epidemicznymi największy odsetek respondentów — 93 osoby (72,88%) — stwierdził, że inwestowałby więcej w swoje zdrowie i unikał kontaktowania się z osobami chorymi (tabela 11). Opcję szczepienia preferowało 26 osób (20,31%). Ponadto w dodatkowych komentarzach zwrócono uwagę, że na Ukrainie jest niebezpiecznie nie tylko ze względu na brak zaufania do krajowego systemu opieki zdrowotnej (trzy osoby), lecz także w związku z pojawieniem się nowego, słabo poznanego szczepu wirusa. Trzeci wariant odpowiedzi — ubezpieczenia — zainteresował tylko dziewięć osób, czyli 7,03% respondentów. Analizując wyniki badania przez pryzmat czasu, warto zauważyć, że najszybsze

wskaźniki wyszczepialności na początku 2021 roku miały Izrael (prawie 12%), Bahrajn — 3,49, Wielka Brytania — 1,47 i Stany Zjednoczone — 0,84 %⁹. Jednocześnie pod względem wskaźników ilościowych pierwsze miejsce zajmują w tym czasie Chiny — 4,5 mln dawek, drugie miejsce zajmują Stany Zjednoczone — 2,79 mln dawek, a Wielka Brytania i Izrael podzieliły się trzecim miejscem — po 1 mln dawek. Od początku 2021 roku na Ukrainie nie prowadzono jeszcze masowych szczepień, więc nie ma podobnych statystyk. Wracając do wyników naszej ankiety — należy zauważyć, że młodzi i aktywni ludzie wolą inwestować w swoje zdrowie poprzez uprawianie sportu. Jednocześnie poziom zaufania do systemu opieki zdrowotnej na Ukrainie jest naprawdę niewystarczający. Wynika to zarówno z przyczyn obiektywnych, jak i subiektywnych. Kluczowe jest to, że system opieki zdrowotnej odziedziczony po ZSRR nie został zasadniczo zreformowany na Ukrainie przed rewolucją godności (2014), a przejście do medycyny rodzinnej było opóźnione. Podmiotowość wynikała z konfliktu interesów między władzą wykonawczą, która wdrażała reformy, a firmami farmaceutycznymi, które lobbowały na rzecz swoich interesów za pośrednictwem antypaństwowych sił politycznych (dystrybutorami i dostawcami były głównie firmy rosyjskie). Sytuację komplikował niski poziom wynagrodzeń personelu medycznego. Skuteczniejsze rozwiązanie tego problemu pojawiło się w czasie pandemii dzięki decyzjom rządu i zwiększeniu środków na wynagrodzenia dla lekarzy, którzy bezpośrednio leczyli pacjentów chorych na COVID-19.

Ważnym i kontrowersyjnym pytaniem w ankiecie było poznanie warunków celowości badania na obecność SARS-CoV-2 w organizmie (tabela 12).

Tabela 12. Odpowiedzi na pytanie „Czy muszę się zbadać na obecność wirusa, jeśli ktoś z mojego otoczenia miał kontakt z chorym?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	% ogółu
1	Oczywiście, że tak	92	71,87
2	Nie, ale muszę zastosować więcej środków zapobiegawczych	6	4,69
3	Tylko, jeśli wystąpią gorączka i osłabienie	30	23,44
4	Ogółem	128	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z tabeli 12, zdecydowana większość respondentów — 92 osoby (71,87%) — pozytywnie ocenia możliwość przebadania się, jeśli ktoś z ich otoczenia jest chory na COVID-19. Natomiast 30 osób (23,44%) uważa, że należy się badać tylko wtedy, gdy ma się gorączkę i czuje się słabo. Za rozszerzeniem stosowania środków profilaktycznych opowiedziało się co najmniej sześciu studentów,

⁹ <https://enovosty.com/uk> (dostęp: 3.01.2021).

czyli 4,69%. Ponadto respondenci widzą potrzebę doprecyzowania okresu testowania, gdyż do trzech dni od zarażenia test raczej nie da pozytywnego wyniku, nawet jeśli wirus jest obecny w organizmie.

Ostatnie pytanie w ankiecie dotyczyło potrzeby (konieczności) zamknięcia publicznego dostępu do parków i lasów w czasie pandemii (tabela 13). Pytanie to zostało postawione ze względu na to, że wirus SARS-CoV-2 szczególnie agresywnie atakuje płuca człowieka, oraz ze względu na znaczenie terenów zielonych dla dotleniania organizmu.

Tabela 13. Odpowiedzi respondentów na pytanie „Czy istnieje potrzeba zamknięcia publicznego dostępu do parków i lasów w przypadku pandemii?”

Opcje odpowiedzi		Ankietowani studenci	
		liczba osób	w % ogółu
1	Tak	51	39,85
2	Nie	59	46,09
3	Nie wiem	18	14,06
4	Ogółem	128	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 13, zamknięcie dostępu do parków i terenów leśnych zebrало najwięcej negatywnych odpowiedzi — 59 respondentów (46,09%). Jednocześnie pojawiły się uwagi o konieczności wzmocnienia nadzoru nad tymi obszarami w celu zapobiegania pijackim imprezom, spotkaniom propagandowym i kampaniom reklamowym. Jednocześnie 18 respondentów, czyli 14% wszystkich badanych studentów, udzieliło odpowiedzi „Nie wiem”. Ujawnione nastroje i postrzeganie postaw restrykcyjnych wśród badanych studentów wskazują na perspektywiczną wizję i świadome podejście do tego, co można, a czego nie można ograniczać w sytuacji kryzysowej, jaką jest pandemia spowodowana rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2.

Główną podstawą finansową zwalczania na Ukrainie pandemii spowodowanej rozprzestrzenianiem się COVID-19 było utworzenie w marcu 2020 roku specjalnego funduszu o nazwie: „Fundusz COVID-19”. Jego zatwierdzony budżet wynosił 64,7 mld hrywien (ok. 2,3 mld USD). Fundusz został utworzony bez wyraźnego uregulowania pozycji wydatków budżetu państwa, którego środki mogły być kierowane na określone dziedziny:

- zapobieganie zachorowaniom i rozprzestrzenianiu się wirusa;
- dofinansowanie wynagrodzeń pracowników medycznych;
- pomoc dla obywateli, zwłaszcza osób starszych;
- pomoc dla rodzin pracowników medycznych, którzy zmarli na COVID-19 w wyniku zwalczania choroby;
- składki na fundusz emerytalny;

— pomoc finansowa dla Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w przypadku bezrobocia oraz obowiązkowe państwowe ubezpieczenie społeczne w przypadku bezrobocia;

— przywrócenie funduszu rezerwowego budżetu państwa;

— odtworzenie wydatków budżetu państwa (w tym transferów do budżetów lokalnych).

W ramach rozdysponowania tego funduszu (tabela 14) rząd uzyskał możliwość tworzenia nowych programów budżetowych bez konieczności nowelizacji ustawy budżetowej.

Tabela 14. Wykorzystanie funduszu do walki z COVID-19 przez Ministerstwo Zdrowia Ukrainy w 2020 r.

Kierunki wykorzystywania funduszy	Kwoty (mln hrywien)		Realizacja wydatków	
	plan	wykonanie	mln hrywien	%
Wzrost wynagrodzeń pracowników medycznych	5 955	5 407	-548	90,8
Świadczenie usług medycznych w ramach gwarancji państwowych	5 265	0	-5 265	0,0
Wyposażenie działów recepcyjnych	3 679	1 927	-1 752	52,38
Zapewnienie laboratoriów i zakup środków ochrony indywidualnej	3 980	1 728	-2 258	43,42
Dotacja do budżetów lokalnych na zaopatrzenie szpitali w tlen	1 467	1 467	-	100,0
Dotacje do systemów rentgenowskich	1 050	1 050	-	100,0
Dotacje do budżetów lokalnych na walkę z COVID-19	259	259	-	100,0
Zakup wentylatorów	100	84	-16	84,0
Dotacja do budżetów lokalnych na budowę tymczasowych szpitali	90,2	90,2	-	100,0
Ogółem	21 845,2	12 012,2	-9 839	54,99

Źródło: opracowanie własne na podstawie: https://www.epravda.com.ua/publications/2020/12/29/669632/?utm_source=traqli&utm_medium=email&utm_campaign=357&tqid=jKKlaiQ6ChcBf7grdEh bUwy4cS_KzoI.N9Dawf4O (dostęp: 29.01.2021).

Jak wynika z tabeli 14, Ministerstwo Zdrowia nie wykorzystało w pełni funduszu (54,99%). Wyjątkiem od tej reguły są te działania, których finansowanie zostało przeniesione do budżetów lokalnych. W takich przypadkach pieniądze od razu trafiały na poziom lokalny od momentu podjęcia decyzji o dofinansowaniu i nie było potrzeby zatwierdzania paszportów programów budżetowych. Według raportu rządowego, jeśli wziąć pod uwagę fundusze ogólne i specjalne Ministerstwa Zdrowia, z funduszu ogólnego wykorzystano 17,8 mld hrywien (z 20,4 mld hrywien), czyli 86,8% zaplanowanej kwoty. Ze specjalnego funduszu 1,4 mld hrywien pozostało niewykorzystane.

Podsumowanie

Wyniki ankiety pokazały, jak realistyczna była wizja badanych studentów Uniwersytetu Lwowskiego dotycząca rozwoju wydarzeń związanych z pandemią. Dotyczy to organizacji procesu edukacyjnego i przeciwdziałania skutkom pandemii przez państwo w zakresie zdrowia i gospodarki. Wyniki autorskiego badania studentów generalnie wskazują na pozytywną ocenę roli władzy wykonawczej na Ukrainie w pierwszej fazie pandemii (marzec–maj 2020), co potwierdziły dalsze wydarzenia. Podjęte w odpowiednim czasie środki odstraszające, zgodne z wymogami UE, zmniejszyły groźny wpływ pandemii na życie i zdrowie ludności Ukrainy.

Niezbędnymi elementami w organizacji przeciwdziałania wpływowi negatywnych czynników w sytuacjach kryzysowych są przede wszystkim zasady naukowe, których przestrzeganie zmniejsza ryzyko wystąpienia zagrożenia. W odniesieniu do środków zwalczania epidemii, jak również podobnych przyczyn powstawania stanów nadzwyczajnych, wyróżnia się następujące zasady: kompleksowość, systematyczność, odpowiedzialność. To samo dotyczy krajowego paradygmatu rachunkowości, analizy i kontroli działalności podmiotów gospodarczych, który powinien być mechanizmem rozwiązywania koncepcyjnych decyzji zarządczych rządu. Pozwoli to na uzasadnienie strategicznej koncepcji zarządzania kryzysowego i określenie konturów informacyjnych relacji między rządami, podmiotami gospodarczymi a ludnością. Jednocześnie nie tylko należy jasno nakreślić system ograniczania, dystrybucji i dostarczania środków wraz z informacją zwrotną, lecz także przyjąć środki ograniczające kontakty między ludźmi w czasie pandemii.

Fundusz Koronawirusowy był koniecznym i z punktu widzenia doświadczeń międzynarodowych uzasadnionym krokiem w celu uzyskania środków i szybkiego reagowania na pandemię. Administracja funduszem na Ukrainie była jednak mało efektywna. Ze względu na powolne przeznaczanie środków na działania medyczne fundusz był wykorzystywany na potrzeby niemedyczne. Przejściowy spadek zachorowań na COVID-19 latem nie został wykorzystany do zintensyfikowania przygotowań do drugiej fali, która rozpoczęła się jesienią. W efekcie konieczne było pilne przeznaczenie pod koniec roku środków na szczególne potrzeby sektora medycznego, co stworzyło dodatkową presję na stronę wydatkową finansów publicznych. Dlatego ważne jest nie tylko jakościowe planowanie wydatków, lecz także celowe wykorzystanie środków przekazanych zarządzającym funduszami. Nasuwa się pytanie o odpowiedzialność urzędników, którzy nie biorą odpowiedzialności i unikają tworzenia specjalnych programów przeciwdziałania pandemii i jej skutkom. Dlatego systematycznie opracowywane zmiany w regulacyjnych aktach prawnych oraz wsparcie organizacyjno-metodyczne z wykorzystaniem uogólnionych doświadczeń praktycznych w kontekście pandemii związa-

nej z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 stworzą mechanizm ochrony podmiotów gospodarczych w sytuacji zagrożenia. Taka współpraca na poziomie makro- i mikro- jest konieczna z punktu widzenia zapewnienia stabilnego ekonomicznie rozwoju Ukrainy w przyszłości.

Przeprowadzone badania nad postrzeganiem przez studentów sytuacji nadzwyczajnych mogą być wykorzystane jako przykład do określenia możliwych związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zjawiskami i procesami a ich rozwojem i skutkami społeczno-gospodarczymi. Wartość doświadczenia badawczego polega na tym, że wyniki badań można porównać z późniejszymi wydarzeniami i działaniami naprawczymi rządu w celu ograniczenia negatywnych skutków pandemii lub innych zagrożeń, prowadzonymi po to, aby skutecznie zwalczać ich społeczno-gospodarcze konsekwencje.

Bibliografia

Literatura

- Shvets, V. (2020). *Ukrayins'ka paradyhma obliku, analizu i kontrolyu v umovakh nadzvychnykh sytuatsiy. Suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku obliku, analizu, audytu, zvitnosti i opodatkovannya v umovakh yevrointehratsiyi 2020*. W: *Suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku obliku, analizu, audytu, zvitnosti i opodatkovannya v umovakh yevrointehratsiyi: tezy dopovidy II Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi internet-konferenciyi 16.04.2020*. Uzhhorod: Vydavnytvo UzhNU „Hoverla”, 116–119.
- Uzhhorod: Uzhhorods'kyi Natsional'nyy Universytet. [Швець, В. (2020). *Українська парадигма обліку, аналізу і контролю в умовах надзвичайних ситуацій*. В: *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції 2020*. 16.04.2020. Ужгород: Видавництво УЖНУ „Говерла”, 116–119].

Źródła internetowe

- www1. <https://www.unn.com.ua/uk/news/1855643>. Dostęp: 3.03.2020.
- www2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1242-13>. Dostęp: 31.01.2021.
- www3. <https://enovosty.com/uk>. Dostęp: 03.01.2021.
- www4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>. Dostęp: 30.05.2020.
- www5. <https://tsn.ua/groshi/kabmin-rozshiriv-sписок-vidiv-torgivli-ta-diyalnosti-yaki-mozhut-pracyuvati-pid-chas-karantinu-1514748.html>. Dostęp: 26.03.2020.
- www6. <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/12/29/669632>. Dostęp: 1.01.2021.
- www7. <https://www.rbc.ua/ukr/news-1587745753.html>. Dostęp: 25.04.2020.
- www8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2018-%D0%BF>. Dostęp: 26.03.2020.
- www9. <https://www.kmu.gov.ua/npas/5390215>. Dostęp: 26.03.2020.
- www10. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3338373-sist-oblastej-ukraini-u-cervonij-karantinnij-zoni.html>. Dostęp: 25.10.2021.
- www11. https://biz.censor.net/news/3295599/obsyag_vidanih_bankami_plgovih_kreditv_dlya_bznesu_dosyag_67_mlyardv. Dostęp: 25.10.2021.